

PISMA UREDNIŠTVU

Velika in težka bitka

Z malenkostno zamudo se oglašam v zvezi s stališčem dr. Dimitrija Rupla, ki ga je 16. oktobra objavil v svojem polemičnem pismu Borisu Pahorju, in to: »Mejo, ki je nesrečno zarezala v slovensko skupnost leta 1947 oz. leta 1954, je postavljala jugoslovanska komunistična oblast. Ko bi imeli demokracijo, bi nemara po vojni dobili Gorico, morda celo Trst.«

Znano je, da je jugoslovanska delegacija s slovenskim predstavništvom (Kardelj, Bebler, Vilfan, Marušič, Vratuša, dr. Lavo Čermelj, dr. Bogo Grafenauer, dr. Fran Zwitter in drugi) na Mirovni konferenci v Parizu 1947. leta odločno branila etnično mejo z Italijo od Kanalske doline do morja pri izlivu Soče. Pri tem jo je podpirala sovjetska delegacija z zunanjim ministrom Molotovom, medtem ko sta angleška in ameriška zunanja ministra zagovarjala francosko razmejitveno linijo, ki je med drugim prepuščala Gorico Italiji.

Aleš Bebler piše v svoji spominski knjigi »Čez drn in strn« naslednje: »Po dogovoru z nami Molotov ni hotel pristati na francosko linijo zlasti zaradi Gorice. Zastopal je stališče, da je s tem Gorica odrezana od Jugoslavije, kar slabi vso linijo in je zaradi tega sovjetska delegacija ne more sprejeti.«

Drugega junija - navaja Bebler - je Molotov nenadoma poklical Kardelja na nujen razgovor. Kardelj je odhitel k njemu. Že čez kake pol ure se je vrnil. Izraz na njegovem obrazu je bil tako otožen, da smo takoj uganili, da se je zgodilo nekaj zelo težkega. Kardelj nam je povedal

grenko resnico. Molotov mu je rekel, da je prejel telegram od Stalina, v katerem mu ukazuje, naj preneha s sporom o meji in naj sprejme francosko linijo v celoti. Skratka naj žrtvuje nekaj, kar ni njihovo, naj žrtvuje Gorico. »In ker je bilo tako povelje,« je še povedal Molotov Kardelju, »vas nisem predhodno vabil na razgovor, temveč sem novi sklep sporočil kolegom Bidaultu, Byrnesu in Bevinu, vsem trem ostalim članom sveta ministrov!«

»Nekaj let kasneje, mislim da leta 1952,« zaključuje Bebler to zgodbo, »mi je v Združenih narodih francoski zunanji minister Couve de Murville, ki je bil na mirovni konferenci Bidaultov sodelavec, povedal tole: Ker smo zahodni želeli sporazum z Rusi in je bil spor za majhno stvar, za mesto Gorico, smo med seboj sklenili, da bomo skušali Sovjetom ponuditi Gorico, da bi v zameno dobili njihovo soglasje za mednarodni statut za Trst. Tako zamnjavo smo nameravali predlagati prav tiste dni, ko nas je Molotov prehitel in se odrekel Gorici. Bili smo zelo presenečeni in zadovoljni. Kot veste, so Rusi potem sprejeli mednarodni statut brez vsake protiusluge.«

Sklep štirih ministrov nas je zadel v živo. Začeli smo proti njemu ostro kampanjo, diplomatsko in propagandno - saj je bila meja tako zarisana, da nam je jemala Kanalsko dolino, skoraj vso Beneško Slovenijo, Gorico z zahodno okolico, potem pa internacionaliziran in s tem nam odvzet Trst z vso dotodanjo okolico, se pravi s koridorjem od Devina do mesta, pa na vzhodu vse tedaj sporno ozemlje do Buj!

Tako je bilo z Gorico! V zvezi s Trstom, ki ga tudi omenja dr. Rupel, pa je znano, da so imeli Anglo-Američani namero zasesti ozemlje nekdanje Italije do rapalske meje in bi na zasedeni Primorski uvedli upravo, kakršna je bila pred 8. septembrom 1943 - tako kot kasneje v coni A. Genialna Titova strateška odločitev aprila 1945. da se je v napredovanju IV. armade proti zahodu izognil nemški obrambni liniji nad Reko Ingrid in korakal naravnost na Trst, da je prišel skupaj s slovenskim IX. korpusom prvi v okupirano mesto, je zagotovila osvoboditev celotne Primorske do rapalske meje.

Brez vztrajnih diplomatskih pogajanj o naši zahodni meji med Jugoslavijo in Italijo, ki so bila po mnenju Beblerja »velika in težka bitka«, ne bi mogla takratna slovenska diplomacija zagotoviti združitve Primorske z matičnim narodom in doseči miru v tem delu Evrope.

Značilna je ocena vplivnega italijanskega diplomata Diega de Castra v njegovi zadnji knjigi »Spomini osemdesetletnika-Trst in Istra« o slovenskih pogajalcih, da so vseskozi prekašali italijanske kolege. O Titu pa je de Castro zapisal, »da ni dvoma, da je bil Tito eden najbolj genialnih evropskih državnikov tistega časa.«

Mar je moč borcem »velike in težke bitke« kaj očitati?

Dušan Fortič, Koper